

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEKANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOSLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

“BARQAROR TARAQQIYOT VA SUV RESURLARINI BOSHQARISHNING MA'NAVIY MEZONLARI”

Abdupattayev Hasanboy Abdurahmonovich

Qo'qonDU Milliy g'oya va huquq
kafedrası v/b dotsento'qituvchsi

Annotatsiya Ushbu maqolada barqaror taraqqiyot sharoitida suv resurslarini boshqarishning ma'naviy-mezoniy asoslari tahlil qilinadi. Suv resurslaridan oqilona foydalanish, ekologik mas'uliyat, tejamkorlik, adolat va avlodlar oldidagi javobgarlik kabi qadriyatlarning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, transchegaraviy suv muammolarini hal etishda hamkorlik, ekologik madaniyat va umuminsoniy qadriyatlarning o'zni falsafiy jihatdan asoslab beriladi.

Аннотация В данной статье анализируются духовно-нравственные основы управления водными ресурсами в условиях устойчивого развития. Освещается значение таких ценностей, как рациональное использование водных ресурсов, экологическая ответственность, бережливость, справедливость и ответственность перед будущими поколениями. Также философски обосновывается роль сотрудничества, экологической культуры и общечеловеческих ценностей в решении трансграничных водных проблем.

Annotation This article analyzes the spiritual and moral foundations of water resource management in the context of sustainable development. It highlights the importance of values such as rational use of water resources, environmental responsibility, conservation, justice, and responsibility toward future generations. The article also philosophically examines the role of cooperation, ecological culture, and universal human values in solving transboundary water issues.

Bugungi globallashuv davrida ekologik muammolar insoniyat oldidagi eng dolzarb masalalardan biriga aylandi¹. Ayniqsa, suv resurslarining kamayib borishi, ulardan noo'rin foydalanish hamda transchegaraviy suv manbalariga oid ziddiyatlar dunyo mamlakatlarini jiddiy tashvishga solmoqda. Suv nafaqat iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili, balki inson hayoti, sog'ligi va jamiyat barqarorligining asosiy manbai hisoblanadi². Shu sababli suv resurslarini oqilona boshqarish masalasi bugungi kunda faqat texnik yoki siyosiy muammo sifatida emas, balki ma'naviy-axloqiy masala sifatida ham talqin etilmoqda. Barqaror taraqqiyot konsepsiyasi tabiiy boyliklardan bugungi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga, kelajak avlod manfaatlarini ham hisobga olishni talab etadi. Bu esa suv resurslariga nisbatan mas'uliyat, tejamkorlik, adolat va ekologik madaniyat kabi ma'naviy mezonlarning shakllanishini taqozo qiladi. Inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni saqlash, suvni

¹ Birlashgan Millatlar Tashkiloti. *Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs)*. – New York, 2015.

² UNESCO. *Water for Sustainable Development*. – Paris, 2018.

behuda isrof qilmaslik, uni barcha uchun teng va adolatli taqsimlash masalalari jamiyat ma'naviy taraqqiyotining muhim ko'rsatkichiga aylanmoqda.

Markaziy Osiyo hududida, xususan, Amudaryo va Sirdaryo havzalarida suv bilan bog'liq muammolar yanada murakkab tus olayotgani ushbu mavzuning dolzarbligini oshiradi. Aholi sonining ortishi, iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar va iqtisodiy manfaatlar suv resurslarini boshqarishda davlatlararo hamkorlikni kuchaytirishni talab qilmoqda. Bunday sharoitda suv resurslarini boshqarishda faqat iqtisodiy manfaatlarga emas, balki insonparvarlik, hamjihatlik va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan ma'naviy mezonlarga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada barqaror taraqqiyot sharoitida suv resurslarini boshqarishning ma'naviy asoslari, ekologik ong va mas'uliyatning ahamiyati hamda suvdan foydalanishda adolat va hamkorlik tamoyillari falsafiy jihatdan tahlil qilinadi.

Suv resurslari insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida strategik ahamiyat kasb etgan tabiiy boyliklardan biri hisoblanadi. Qadimgi sivilizatsiyalar — Misr, Mesopotamiya, Hind va Movarounnahr madaniyatlarining shakllanishi bevosita daryolar bilan bog'liq bo'lgan. Chunki suv nafaqat insonning fiziologik ehtiyoji, balki qishloq xo'jaligi, sanoat, energetika va ekologik barqarorlikning asosiy omili sanaladi. BMT ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda dunyo aholisining milliardlab qismi toza ichimlik suvi tanqisligi xavfi ostida yashamoqda. Iqlim o'zgarishi, muzliklarning erishi va suv resurslarining noto'g'ri boshqarilishi esa ushbu muammoni yanada keskinlashtirmoqda. Barqaror taraqqiyot konsepsiyasida suv masalasi alohida o'rin tutadi. Chunki iqtisodiy rivojlanish va ekologik xavfsizlik o'rtasidagi muvozanat aynan suv resurslariga munosabat orqali namoyon bo'ladi. Agar jamiyat suvdan faqat iqtisodiy manfaat manbai sifatida foydalansa, ekologik inqirozlar kuchayadi. Ammo suvga umuminsoniy ne'mat, hayot asosi sifatida qaraladigan bo'lsa, mas'uliyat va ehtiyotkorlik hissi shakllanadi. Shu jihatdan suvga nisbatan ma'naviy munosabat insoniyat kelajagini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Markaziy Osiyo mintaqasi transchegaraviy suv muammolari eng dolzarb hududlardan biri hisoblanadi. Amudaryo va Sirdaryo havzalari bir necha davlatlar hayoti va iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Suv resurslaridan foydalanishdagi nomutanosiblik ayrim hollarda ekologik va siyosiy ziddiyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, Orol dengizining qurib borishi insonning tabiatga nisbatan mas'uliyatsiz munosabati qanday ulkan fojiga olib kelishini ko'rsatadigan eng achchiq misollardan biridir. Bir paytlar dunyodagi eng yirik ko'llardan biri bo'lgan Orolning keskin qisqarishi nafaqat ekologik, balki ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy inqirozlarni ham yuzaga keltirdi. Bu holat suv resurslarini boshqarishda faqat qisqa muddatli manfaatlarni emas, balki uzoq istiqboldagi ekologik oqibatlarni ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. Suv resurslarini boshqarishda ma'naviy mezonlarning ahamiyati diniy va falsafiy qarashlarda ham o'z aksini topgan. Islom ta'limotida suv Allohning buyuk ne'mati sifatida talqin qilinadi va uni isrof qilish qat'iy qoralanadi. Hadislarda oqar daryo bo'yida tahorat qilayotganda ham suvni tejash lozimligi ta'kidlanadi. Bu esa ekologik madaniyat va tejamkorlik tamoyillari asrlar davomida ma'naviy qadriyat sifatida shakllanganini anglatadi. Sharq mutafakkirlari ham inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni jamiyat taraqqiyotining muhim sharti sifatida baholaganlar.

Bugungi kunda suv masalasini hal qilish faqat texnologik yondashuv bilan cheklanib qolmasligi kerak. Zamonaviy texnologiyalar suvni tejash imkonini bersa-da,

insonning ekologik ongi va ma'naviy mas'uliyati yetarli bo'lmasa, muammo davom etaveradi. Shu sababli yosh avlodda ekologik madaniyatni shakllantirish, suvga ehtiyotkorona munosabatni tarbiyalash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim tizimida suvni asrash, tabiatga mas'uliyat bilan yondashish va ekologik qadriyatlarni targ'ib qilish orqali jamiyatda barqaror taraqqiyotga xizmat qiluvchi ma'naviy muhitni shakllantirish mumkin. Shunday ekan, suv resurslarini boshqarish masalasi iqtisodiy yoki siyosiy muammo bo'libgina qolmay, insoniyatning ma'naviy kamoloti bilan ham chambarchas bog'liqdir. Adolat, hamkorlik, ekologik mas'uliyat va kelajak avlod oldidagi javobgarlik tamoyillari suv resurslaridan oqilona foydalanishning asosiy mezonlariga aylanishi lozim. Faqat ana shunday yondashuv orqaligina barqaror taraqqiyotga erishish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
2. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: “Ma'naviyat”, 2008.
3. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. *Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs)*. – New York, 2015.
4. UNESCO. *Water for Sustainable Development*. – Paris, 2018.
5. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP). *Markaziy Osiyoda suv resurslarini boshqarish muammolari*. – Toshkent, 2020.
6. Rahimov A. *Ekologiya va barqaror taraqqiyot asoslari*. – Toshkent: “Fan”, 2019.
7. Jo'rayev N. *Global ekologik muammolar va ularning yechimlari*. – Toshkent: “Akademnashr”, 2021.